

Date: 23rd May-2026

O‘TKIR HOSHIMOV HAYOTI VA IJODI

Shoymardonova Fotima

Surxondaryo viloyati. Termiz shahri.

Termiz davlat universiteti akademik litseyi

ona tili va adabiyot fani o‘qituvchisi

Annotatsiya: "Ikki eshik orasi" romanining mazmun va mohiyati haqida fikr va mulohazalar keltirilgan.

Kalit so‘zlar: Ikki eshik orasi, asarning kompozitsion qurilishi, obrazlar tizimi va ma’naviy to‘qnashuvlar, roman falsafasi: gunoh va savob, uslubiy mahorat va badiiy til.

O‘zbek adabiyotining yirik namoyandasi O‘tkir Hoshimov qalamiga mansub **"Ikki eshik orasi"** romani nafaqat yozuvchi ijodining cho‘qqisi, balki XX asr o‘zbek romanchiligining eng sara namunalaridan biri hisoblanadi. 1986-yilda kitob holida nashr etilgan ushbu asar chop etilgan kundan boshlab kitobxonlar orasida ulkan qiziqish uyg‘otdi va bugungi kunga qadar o‘zining ma’naviy-estetik qimmatini yo‘qotmadi. Quyida ushbu ulkan polotnning mazmun-mohiyati, badiiy strukturasi va ijtimoiy falsafasi haqida keng qamrovli tahliliy maqola taqdim etiladi.

"Ikki Eshik Orasi" Romani: Insoniyat Fojiasi va Ma’naviy Poklanish Talqini

Kirish

Inson umri — tug‘ilish va o‘lim nomli ikki eshik orasidagi masofadir. O‘tkir Hoshimov o‘zining ushbu romani orqali mana shu qisqa, ammo murakkab yo‘lda odam bolasi duch keladigan imtihonlarni badiiy tahlil qiladi. Roman o‘zbek xalqining Ikkinchi jahon urushi va undan keyingi yillardagi hayotini qamrab olgan bo‘lsa-da, undagi muammolar umumbashariy xarakterga ega. Asar mohiyatida "Inson bo‘lib tug‘ilish oson, biroq inson bo‘lib qolish qiyin" degan azaliy haqiqat yotadi.

1. Asarning kompozitsion qurilishi: Ko‘p ovozli hikoya

"Ikki eshik orasi" romanining o‘ziga xosligi uning **polifonik (ko‘p ovozli)** qurilishidadir. Muallif voqealarni faqat bir kishi nomidan emas, balki turli qahramonlar (Kimsan, Robiya, Ra‘no, Orif oqsoqol, Shomurod va boshqalar) tilidan hikoya qildiradi.

Bu uslub o‘quvchiga quyidagi imkoniyatlarni beradi:

- **Xolislik:** Bir voqeaga bir necha kishi nigohi bilan qaraladi, natijada haqiqat oydinlashadi.
- **Psixologizm:** Har bir qahramon o‘z ichki dunyosi, dardi va qarashlari bilan namoyon bo‘ladi.
- **Zamon ko‘lami:** Voqealar zanjiri turli davrlarni qamrab olib, yaxlit bir tarixiy manzarani hosil qiladi.

2. Urush fojiasi: Front ortidagi hayot

Roman mazmunining katta qismi urush yillariga to‘g‘ri keladi. Biroq yozuvchi jang maydonlarini emas, balki front ortidagi "jangni" — o‘zbek qishlog‘idagi ayollar, bolalar va qariyalarning matonatini tasvirlaydi.

Date: 23rd May-2026

Urush bu yerda shunchaki siyosiy voqea emas, balki inson taqdirini parchalovchi dahshatli kuch sifatida namoyon bo'ladi. Kimsan kabi yosh yigitlarning urushga ketishi va qaytmasligi, Robiyaning fojiaiy kutishi, Ra'noning o'z vaqtida aytilmagan muhabbati — bularning barchasi urushning shafqatsiz yuzidir. Yozuvchi urush insoniyatga keltirgan eng katta zarar uning ma'naviy dunyosidagi jarohatlar ekanini usta san'atkorona ko'rsatib beradi.

3. Obrazlar tizimi va ma'naviy to'qnashuvlar

3.1. Kimsan va Robiya: Sadoqat timsollari

Kimsan — o'zbek yigitlariga xos bo'lgan andisha, g'urur va sadoqatning timsoli. U frontda mardlik ko'rsatadi, biroq uning o'limi (yoki bedarak ketishi) asarning eng og'riqli nuqtasidir. Robiya esa o'zbek ayolining sabr-toqati va vafodorligini ifodalaydi. Uning "ikki eshik orasida" sarson bo'lgan umri o'quvchini chuqur mushohadaga chorlaydi.

3.2. Orif oqsoqol: Milliy qadriyatlar himoyachisi

Orif oqsoqol obrazi orqali yozuvchi xalqimizning donishmandligi, adolatga bo'lgan ishonchi va og'ir damlarda ham odamiyligini yo'qotmagan shaxsni gavdalantiradi. U qishloqning vijdoni sifatida namoyon bo'ladi.

3.3. Umar zakunchi: Razolat va soxtalik manzarasi

Asarning eng salbiy va murakkab obrazlaridan biri Umar zakunchidir. U mansab uchun har qanday pastkashlikka boradigan, odamlarning fojiasidan o'z manfaati yo'lida foydalanadigan shaxs. Umar zakunchi obrazi orqali o'sha davrdagi siyosiy tizimning nuqsonlari, shaxsga sig'inish davrining asoratlari fosh etiladi.

4. Roman falsafasi: Gunoh va Savob

Asarning tub mohiyatida **ekzistensial (mavjudlik)** falsafasi yotadi. Yozuvchi har bir inson o'z qilmishlari uchun erta-kech javob berishi muqarrarligini uqtiradi. Umar zakunchining fojeali yakuni yoki boshqa qahramonlarning ruhiy iztiroblari "nima eksang, shuni o'rasan" g'oyasiga xizmat qiladi.

Adib inson hayotini sholcha to'qishga o'xshatadi. Har bir inson o'z umri davomida bir sholcha to'qidi — kimdir chiroyli va nafis, kimdir esa chalkash va xunuk. "Ikki eshik orasi"dagi har bir obraz aslida o'z "sholchasining" naqshidir.

5. Uslubiy mahorat va badiiy til

O'tkir Hoshimov ushbu romanda o'zbek tilining boy imkoniyatlaridan unumli foydalangan. Asar tili nihoyatda samimiy, xalqona va ta'sirchan. Ayniqsa, qahramonlarning nutqi orqali ularning ijtimoiy kelib chiqishi va xarakteri ochib beriladi. Yozuvchi peyzaj tasviridan ham mohirona foydalanadi: tabiat hodisalari qahramonlarning ruhiy holatiga hamohang ravishda o'zgarib turadi.

6. Tarixiy haqiqat va badiiy to'qima uyg'unligi

Roman yozilgan davr (1980-yillar o'rtasi) sho'ro tuzumining inqirozi boshlangan davr edi. O'tkir Hoshimov asarda "paxta ishi", qatag'on asoratlari kabi nozik mavzularga botirlarcha teginadi. Bu esa asarning nafaqat badiiy, balki tarixiy hujjat sifatidagi qimmatini ham oshiradi.

Xulosa

Date: 23rd May-2026

"Ikki eshik orasi" romani — inson qadri va vijdoni haqidagi buyuk doston. Unda o'zbek xalqining o'tmishi, azob-uqubatlari, ammo shu bilan birga, yengilmas irodasi va yuksak ma'naviyati tarannum etilgan. Yozuvchi o'quvchini har bir qadami haqida o'ylashga, bu dunyodan o'tayotganda ortidan "oq va pokiza naqshlar" qoldirishga chorlaydi. Asar bugungi kunda ham o'zining dolzarbligini saqlab qolmoqda, chunki unda ko'tarilgan insoniy munosabatlar va axloqiy poklik muammolari vaqt va makon chegaralarini bilmaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. **Hoshimov O'.** — "Ikki eshik orasi" (Roman). Toshkent, G'afur G'ulom nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi, 2015.
2. **Rasulov A.** — "Badiiy mahorat sirlari: O'tkir Hoshimov ijodi tahlili". Toshkent, "Ma'naviyat" nashriyoti.
3. **Sharafiddinov O.** — "Dovonlardagi o'ylar" (Adabiy-tanqidiy maqolalar to'plami). Toshkent, "Adabiyot va san'at".
4. **Karimov N.** — "XX asr o'zbek adabiyoti manzaralari". Toshkent, "O'qituvchi".
5. **Yo'ldoshev Q.** — "Yangi va zamonaviy o'zbek adabiyoti tahlili". Toshkent, "Universitet".
6. **Sultonov I.** — "Adabiyot nazariyasi". Toshkent, "O'qituvchi".
7. **Hojiyev A.** — "Adabiyotshunoslik terminlarining lug'ati". Toshkent.

